

Sexualupplysning för unga nyanlända på HVB

Rapport av RFSU Stockholm

Linus Lundby och Kerstin Isaxon
2016-11-29

Innehåll

Innehåll	1
Bakgrund	2
Syfte.....	3
Mål.....	3
Genomförande.....	4
Personalutbildning.....	4
Sexualupplysning med ungdomarna	5
Volontärutbildning	6
Resultat	7
Personalutbildning.....	7
Sexualupplysning med ungdomarna	8
Diskussion.....	12
Lärdomar.....	12
Framtid/Rekommendationer	13
Slutsats.....	14
Bilagor	16

Bakgrund

RFSU Stockholm har bedrivit sexualupplysning för unga nyanlända sedan 2014. Verksamheten har, utifrån metodmaterialet *Sexualundervisning på lättare svenska*, arbetat med sexualundervisning i gymnasiets språkintruktionsklasser. I projektet har metoder utvecklats för att möjliggöra kunskapsöverföring på svenska till ungdomar som inte är flytande i språket. Eftersom unga nyanlända är en grupp i samhället som möts av mycket stereotypa antaganden gällande deras inställning till sexualitet och sexualupplysning så är dessutom metodmaterialet baserat i ett antirasistiskt perspektiv. De informatörer som har sexualupplysning för unga nyanlända har även utbildats i antirasism och vad det innebär för sexualupplysning.

Sexualupplysning är viktigt för unga. Det ger kunskap om kroppen och om sexualitet samt en möjlighet att reflektera över normer, rättigheter, relationer och ömsesidighet. Sexualupplysning förbättrar ens möjlighet att ta tillvara sin sexuella hälsa och ger, genom ökad kunskap om rättigheter, en ökad känsla av egenmakt. Det kan också leda till en stärkt känsla av att få vara den man är, att få ha relationer med den man vill och att känna sig trygg i situationer gällande ömsesidighet.

Under vintern 2015/2016 mottog RFSU Stockholm ett tiotal förfrågningar från olika boenden för ensamkommande som efterfrågade vår kompetens för sexualupplysning för de boende ungdomarna, samt stöd för personalen i att bedriva samtal om sex och relationer. RFSU hade inte utrymme att möta den efterfrågan då vi saknade medel för personaltid eller arvoden till informatörer. Länsstyrelsen Stockholm och RFSU Stockholm beslutade därför att ingå ett samverkansavtal där RFSU skulle kunna genomföra ett pilotprojekt vid tre HVB-hem.

Vi ser sexualkunskap som bäst förmedlad i en form av ekosystem där individen får den kunskap den behöver och har rätt till från olika kanaler och vid olika tillfällen. Olika personer tar till sig kunskap på olika sätt och det är följaktligen av största vikt att erbjuda kunskap från flera olika källor och med olika metoder. Det är en syn som har bekräftats i en tidigare utvärdering av vår skolverksamhet¹. En viktig del i detta är även att skapa en stämning av att det här är ett ämne som det är okej att prata om och ställa frågor kring. För många unga nyanlända är det vanligt att det här är deras första möte med sexualupplysande samtal om de tidigare av olika anledningar inte fått tillgång till sexualupplysning, i skola eller ursprungsland. I ljuset av detta är det högst angeläget att hemmet är en plats där ungdomar kan tillgodogöra sig kunskap om och ställa frågor kring sex och sexualitet.

---

¹ *Etnografisk undersökning av RFSUs utbildningsinsats öSexualundervisning på lättare svenska*. Splitvision Research. 05/16.

För att det här inte skulle bli en öpunktinsatsö med sexualupplysning var det viktigt för RFSU Stockholm att ta fram en modell som är långsiktigt hållbar. I det ingår bland annat att utbilda personal som ett steg i att skapa den tidigare nämnda tillåtande stämningen på hemmen samt säkerställa att ungdomarna kan få tag på information även när vi inte är på plats. Då ungdomarnas tid på ett boende är begränsad och omsättningen av ungdomar är stor är detta också en strategi som gör det möjligt att nå även de ungdomar som kommer att flytta in på boendena i framtiden. Dessutom har vi tidigare mött en del föreställningar från personal i skolor och boenden vad gäller unga nyanländas sexualitet och förhållande till sexualkunskap och vi anser det därför mycket betydelsefullt att även utbilda personalen i dessa frågor.

För att nå ytterligare eventuella kunskapskällor i ekosystemet väljer vi att även utbilda volontärer som är aktiva på de boenden där ungdomarna finns. Volontärerna är personer som ofta ligger nära ungdomarna i ålder och de träffas i andra sociala sammanhang än de på boendet. Därför är det viktigt att även de har beredskap i att svara på frågor från ungdomarna om sex, kroppen och relationer.

Syfte

Syftet med pilotprojektet har varit att testa ett sexualupplysningsmaterial vid HVB-hem för nyanlända och asylsökande för att bidra till att målgruppen får ökade kunskaper om bland annat den egna kroppen, säkrare sex, STI:er, samt lagar och rättigheter. Vidare är syftet att genom samtal om ömsesidighet och kroppslig integritet motverka ojämlikhet, (sexuella) trakasserier, våld och hot om våld, även i hederns namn.

Mål

Projektmålet är att genomföra sexualupplysning vid minst tre HVB-hem, och där en klar majoritet av personalgruppen, även volontärer, och de boende ska ha tagit del av den innan projekttidens slut.

Ett mål är även att dokumentera och sprida kunskap om projektet vid avslutad projekttid.

Projektets målgrupp är unga nyanlända, specifikt dessa boende på HVB-hem. Indirekt riktar sig projektet även till personal på hemmen samt volontärer som har olika former av sociala aktiviteter med ungdomarna.

Genomförande

Till pilotprojektet valdes tre HVB-hem ut som tar emot ensamkommande ungdomar. Kraven på hemmen var att de skulle vara godkända av Inspektionen för vård och omsorg (IVO), ha volontärnärvaro samt ligga utanför Stockholms stad. Det senare då LAFA (Landstingets enhet för sexuell hälsa) redan bedriver en liknande verksamhet i staden och vi vill se oss som ett komplement snarare än som en konkurrent till dem. De tre utvalda boendena ligger i Vallentuna, Järfälla respektive Huddinge kommun och är alla en del av vårdbolaget Vårlyjus.

I enighet med tidigare nämnda syn på sexualkunskap som ett ekosystem med kunskap från fler källor och tidpunkter utformade vi en modell där vi förmedlade sexualkunskap i tre olika steg. Till att börja med utbildade vi boendepersonal, därefter hade vi sexualupplysning direkt med ungdomarna och slutligen utbildade vi volontärer som verkar på dessa boenden. Mer om de olika delarna nedan.

Personalutbildning

Personalen på respektive boende fick utbildning under två heldagar. Totalt utbildade vi 32 stycken boendepersonal.

Under utbildningen har personalen dels fått tillgodogöra sig grundläggande sexualkunskap, inklusive kunskap om kroppen, normer, ömsesidighet och lagar, samt viss kunskap om målgruppen, däribland hur erfarenheten av migration kan påverka ens sexualitet. Detta för att skapa trygghet och samförstånd inom personalgruppen kring vilken information de sedan för vidare till de boende.

Huvudsakligen har dock utbildningen varit mer processinriktad kring hur en kan prata om sex och kroppen med ungdomar samt hur de kan arbeta vidare med detta och se till att det blir hållbart på lång sikt. Vi har här utgått från PLISSIT, en samtalsmodell för att prata om sexualitet. Modellen är uppbyggd i fyra steg där vi fokuserat på de två första, att skapa tillåtelse för samtal om sexualitet samt att ge grundläggande information, baserat på individens behov och intresse.

Att erhålla tillåtelse att prata om sexualitet handlar mycket om miljön på boendet och på personalens egen attityd och bemötande. Det handlar om att medvetandegöra personalen på att vad de säger och gör påverkar boendets stämning av huruvida sex är något en kan prata om eller inte. Vi har därför under utbildningen pratat mycket om normkritik och hur en kan bemöta problematiskt språkbruk, till exempel sexistiska och homofoba kommentarer. Utöver det har vi hjälpt personalen att anpassa boendets fysiska miljö för att skapa en mer tillåtande stämning. Vi har tillsammans

med personalen diskuterat olika sätt att genomföra detta samt delat ut en samling av upplysningsmaterial som de kan använda på boendet.

För att kunna ge grundläggande information till ungdomarna har personalen rustats för att kunna svara på frågor och genomföra kortare upplysningsinsatser. De har getts verktyg i hur en som personal fångar en fråga i flykten, det vill säga plockar upp ett ämne utan att det har ställts en direkt fråga. Personalen har även tränats i att svara på frågor från ungdomar samt att själva hålla i kortare utbildningsinsatser. Slutligen har de även fått kunskap om hur och vart de kan hänvisa ungdomarna vidare i situationer där det krävs ytterligare insatser och/eller professionell hjälp.

För att ytterligare säkerställa långsiktigheten och utöka de boendes tillgång till kunskap från olika kanaler gavs personalen även i läxa att ta kontakt med närmaste ungdomsmottagning samt att utse en i personalen till ansvarig för frågor om sex, kroppen och relationer.

Vi har efter de två utbildningsdagarna funnits tillgängliga för personalen att komma med frågor och tips kring deras arbete med sexualupplysning. Efter träffarna med ungdomarna har vi även haft ett slutmöte med personalen där de fått chansen att ge oss feedback, ställa frågor som dykt upp samt diskutera hur de kan ta arbetet vidare när vår insats är klar.

Sexualupplysning med ungdomarna

Efter att ha utbildat ett boendes personal enligt ovan genomförde vi sexualupplysande samtal med ungdomarna på boendet. Vi var på varje boende vid tre tillfällen i två timmar med en veckas mellanrum. Sammanlagt träffade vi 31 stycken ungdomar, vilket utgör 62 % av det totala antalet som bor på de tre boendena. Passen har oftast genomförts runt ett bord i kök eller vardagsrum, beroende på hur boendena sett ut, och det har funnits fika tillgängligt. Då vi träffat ungdomarna i deras hem och på fritiden har vi inte kunnat ställa några krav på deltagande utan det har varit frivilligt. Det visade sig när projektet utvärderades att den vanligaste anledningen till att inte delta var att det krockade med en annan aktivitet. Det var dock några ungdomar som inte deltog då de kände sig nervösa inför ämnet eller såg det som förbjudet att prata om. Hur vi kan komma runt det i framtiden diskuteras i kapitlet om framtida rekommendationer.

Under träffarna med ungdomarna använde vi redan beprövat och kvalitetssäkrat material och samtalsmetoder från vårt metodmaterial *Sexualundervisning på lättare svenska*. Vi gjorde en viss metodutveckling för att anpassa upplysningen till kontexten samt tog hjälp av vissa metoder från ett annat material anpassat till fritidsgårdar. Träffarna skiljer sig från de i skolan då de är frivilliga samt att de har större likheter med ett gruppsamtal än en föreläsning. Det gjorde att träffarna präglades av mer samtal och deltagande från de boende än ett pass i skolan brukar se ut.

Då deltagande var frivilligt har vi hela tiden varit noga med att låta de boende själva vara med och bestämma vilka ämnen vi ska prata om. Vi hade under de sexualupplysande samtalen som övergripande mål kunskapsöverföring inom de i projektet prioriterade områdena kroppen, STI:er och säkrare sex, ömsesidighet samt lagar och rättigheter. Dock kunde vi i och med frivilligheten inte utgå från en konkret checklista med ämnen som ska tas upp under respektive pass. Istället fokuserade vi mycket på att, i enlighet med tidigare nämnda PLISSIT-modell, skapa tillåtelse att prata om sex på boendet. Vi har arbetat med att avdramatisera ämnet för att de boende ska våga fråga vidare och ta reda på information även på annat håll, exempelvis hos personalen, samt känna att de kan diskutera ämnet i sitt hem.

Volontärutbildning

I volontärutbildningen deltog volontärer från Röda Korsets Ungdomsförbund, Rädda Barnen och Mentor Sverige. Vi utbildade åtta volontärer under en fyra timmars kvällsutbildning. Det här är personer som vi tänker kan spela en roll i det tänkta ekosystemet i egenskap av sin roll i de boendes fritid.

Under utbildningen fokuserade vi framförallt på hur en som volontär kan förhålla sig till frågor om sex, kroppen och relationer. Syftet var kort sagt att stärka volontärerna i att våga svara på frågor och finnas där för ungdomarna som en ytterligare källa till information om detta.

Resultat

Samtliga moment av projektet har utvärderats. Personalutbildningen har utvärderats genom för- och eftermätningssenkäter som sammanställts och analyserats av Centrum för Epidemiologi och Samhällsmedicin (CES - se bilaga 1) och sexualupplysningen med ungdomarna har utvärderats genom intervjuer med ungdomarna av Splitvision Research². Efter volontärutbildningen fick deltagarna besvara en utvärderingsenkät. Dessa har sedan sammanställts av RFSU Stockholm (se bilaga 2).

För ekonomisk redovisning se bilaga 3.

Personalutbildning

Vi upplevde ett stort intresse och engagemang under personalutbildningarna. De flesta av personalen kände sig på förhand relativt osäkra inför att prata om ämnet och hade mycket frågor kring detta samtidigt som det fanns en stark vilja av att kompetensstärkas.

Såväl vår upplevelse som den utvärdering som gjordes av personalutbildningen visade att den var väldigt givande och uppskattad. Utvärderingen visade en ökad kunskapsnivå hos personalen inom alla uppmätta områden. Dessutom upplevde de att de fått ökad beredskap inför att initiera samtal i ämnet, att fånga frågan i flykten, att hantera svåra situationer relaterade till sex samt att hänvisa en boende vidare. Framförallt upplevde en överväldigande majoritet av personalen att utbildningen var nyttig och relevant för deras arbete (se bilaga 1).

Något vi däremot upplevde som svårare var att få personalen att ändra sina rutiner och själva initiera samtal om sex, kroppen och relationer. Under våra uppföljande samtal med personalgrupperna likväl som i utvärderingen framkom att personalen inte hade ändrat sina rutiner i den utsträckning vi hade hoppats på. Det fanns fortfarande en osäkerhet hos många kring att själva initiera samtal. Här måste det dock tilläggas att utvärdering och uppföljningsmöten gjordes relativt kort inpå det att vi hade träffat ungdomarna på boendet och att vi därför inte bör dra för stora slutsatser av detta. Det var flera som uttryckte att de ville vänta med att själva agera innan de fick se hur det hade gått när vi var där. Det är troligt att en uppföljning när ytterligare tid passerat skulle visa andra resultat.

Något positivt är att alla boenden har utsett en i personalen som är ansvarig för dessa frågor. Intrycket vi fick i uppföljningsmötena var att det fanns en

---

² *Samtalen som gör skillnad - Etnografisk utvärdering av pilotprojekt gällande RFSU Stockholms sexualupplysande samtal riktade till ungdomar och unga vuxna på HVB-hem.* Splitvision Research. 12/16.

strävan efter att förändra rutiner och jobba vidare med detta. Alla boenden hade även tagit upp kontakt för att påbörja ett samarbete med ungdomsmottagningen vilket vi ser som väldigt lovande.

Från uppföljningsmötena har vi samlat ett antal citat som uttrycker vilken nytta personalen har upplevt med projektet. Däribland följande:

öNi har avdramatiserat och gjort det lättare för oss att arbeta med det praktiska arbetet i vardagenö
- Boendechef

öJag har tidigare dragit mig lite för att ta upp avsnittet om sex och samlevnad i Framtidsplanen, men efter era besök har det känts lättare att ta tag i. Ni har underlättat för det arbetetö
- Boendepersonal

öMan är inte blyg längrelö
- Boendepersonal

Några i personalen uttryckte dock även en oro inför RFSUs ordval, gällande könsorganen:

öJag tycker att det var lite för mycket økukø øfittaø och øknullaø Jag är själv inte helt bekväm med de orden och vet inte om ungdomarna förstår vilken laddning de harö
- Boendepersonal

Sexualupplysning med ungdomarna

Vi upplevde att de träffar vi hade med ungdomar på boendena gick väldigt bra, till och med över förväntan. Ungdomarna välkomnade oss in i deras hem och träffarna genomsyrades varje gång av fin stämning. De var intresserade och nyfikna samt deltog, i den mån språket tillät, gärna i diskussioner och övningar. Vi fick flera gånger höra från dem att de var glada över att de var där och att det tyckte att det var viktigt att lära sig om ämnet.

På förhand fanns det viss oro från personalens sida inför att prata om sex med de här ungdomarna. De var rädda att det skulle vara tabubelagt och därmed svårt att få ungdomarna att delta. Vi upplevde tvärtom att det var ett ämne som de gärna diskuterade och ville veta mer om. Givetvis fanns det, liksom i alla grupper, de som var mindre bekväma med ämnet men det var inget större hinder i samtalen. Det förekom även, som tidigare nämnts, att ungdomar valde att inte delta vid samtalen efter att ha blivit tillfrågade. I många fall fick vi uppgifter om att detta handlade om att de hade en annan aktivitet vid samma tid men det fanns även de som avstod av andra skäl. Vi

tror att deltagandet hade ökat om ungdomarna hade förberetts mer inför samtalen av både oss och personalen. Något som projektet i fortsättningen skulle arbeta mer med.

Vad gäller ett annat potentiellt hinder för liknande samtal, nämligen språknivån, var även det något vi upplevde överkomligt. Vi var på förhand lite oroliga över detta men trots att flera av ungdomarna hade väldigt begränsade kunskaper i svenska var vårt intryck, likväl som utvärderingens resultat visar, att kunskapen ändå gick fram. Ungdomarna var dessutom bra på att hjälpa varandra med förståelse och översättningar. Trots att språknivån upplevdes som något lägre än den vi normalt sätt möter i skolor upplevde vi att formen för samtalen underlättade för förståelsen. I och med att grupperna var små och distansen mellan ungdomarna och oss liten var det lätt för oss att anpassa oss till en nivå som genererade förståelse. Förutom ren faktakunskap om sex och kroppen visade ungdomarna intresse för att lära sig ord för detta på svenska, något vi arbetade en hel del med under träffarna. Det visade sig även i utvärderingen att det var något som ungdomarna såg sig stärka i, att prata om sexualitet med svenska ord. Vi ser det här som eftersträvansvärt då att ha ett språk för sin kropp och sexualitet stärker ens kommunikationsmöjligheter i såväl sexuella möten som i möten med exempelvis sjukvården.

Vi har sett en tydlig utveckling hos ungdomarna från gång till gång där de blivit mer och mer öppna och bekväma i situationen. Detta är även något som har bekräftats i utvärderingen av ungdomarna. De boende upplever att vi har visat att det inte är så svårt och pinsamt att prata om sex och relationer som de trott på förhand. Då vårt mål med träffarna, som tidigare nämnts, i första hand har varit att skapa just denna stämning ser vi det här som ett väldigt lyckat resultat. Vi har dessutom fått höra från flera i personalen att de upplever en öppnare stämning på boendet efter att vi varit där och träffat ungdomarna. Det gäller både mellan ungdomarna själva och inför personalen.

Något som överraskade oss positivt var att det visade sig att all den kunskap som projektet syftade till ge ungdomarna, det vill säga kunskap om kroppen, STI:er, ömsesidighet samt lagar och rättigheter, förmedlades under dessa samtal. Under den utvärdering som gjordes med ungdomarna framgick att de fått ökad kunskap inom alla dessa ämnen och fler därtill. Detta alltså trots att målet i första hand var att skapa en tillåtande stämning snarare än att överföra kunskap samt att ungdomarna alltid själva fick bestämma om de vill prata om något eller inte. Vi upplevde att de litade på oss väldigt mycket, till den grad att de på frågan om vad de ville prata om kunde svara övi vet inte, ni får berätta vad som är viktigt för oss att veta. Det var alltså en utmaning att få ungdomarna att själva styra över innehållet i samtalen, samtidigt som det gjorde att vi kunde se till att prata om i princip alla ämnen vi anser är viktiga utan att för den skull prata om något som de inte alls var intresserade av eller kände sig obekväma inför. Urvalet av kunskapsämnen baserades dels på vår kännedom om vilken kunskap individen behöver för att exempelvis

kunna praktisera säkrare sex och dels på en mängd anonyma frågor vi har samlat in från unga nyanlända under arbetet med målgruppen.

Slutligen är personalens deltagande i dessa träffar intressant att diskutera. Vi upplevde en tydlig skillnad i hur lyckade träffarna blev utifrån personalens engagemang. I de fall där den närvarande personalen uppmuntrade ungdomarna inför och under träffarna var det såväl högre närvaro som engagemang från ungdomarnas sida jämfört med när personalen uppträdde mer passivt. Vi hade inte väntat oss en så tydlig skillnad och var dessutom rädda att en alltför engagerad personal skulle begränsa ungdomarna i hur mycket de vågade delta och diskutera. Överlag var känslan snarare att när personalen var med och uppmuntrade samt deltog så sänkte det trösklarna för de boende samt gjorde dem mer engagerade. Det fanns även fall där någon i personalen pratade samma språk som någon/några av ungdomarna och kunde hjälpa till med översättning. Det framgick dock i utvärderingen att några ungdomar ibland kände sig begränsade och blyga inför att personalen var med. Det är helt klart något att överväga i framtiden, det vill säga i vilken grad personalens deltagande gör mest nytta.

Utöver att underlätta för oss att genomföra sexualupplysning ser vi ett värde i att personalen deltar till viss grad i träffarna. Detta för att förankra att när vi har gått hem finns personalen där och är bekväm med att prata om ämnet samt besitter en del kunskap. En sådan känsla är ytterst viktigt för projektets långsiktiga hållbarhet.

Volontärutbildning

Vi hade förväntat oss att fler volontärer, upp till 20 stycken, skulle delta i utbildningen men det var tyvärr svårt att få dem att engagera sig. Vi upplevde vissa svårigheter i samarbetet med några av volontärorganisationerna, gällande att få ut information om vad volontärerna upplevde sig ha störst behov av samt gällande anmälningslänk till utbildningen. Vi fick dessutom skjuta på den vid ett tillfälle då anmälningarna var alldeles för få.

De som deltog ansåg dock alla att utbildningen var givande och det har sedan efterfrågats ytterligare tillfällen för fler volontärer. Utvärderingarna gav genomgående höga resultat. I genomsnitt uppgav deltagarna ett betyg på 4,63 av 5 i frågorna gällande nöjdhet, nytta och upplevd beredskap efter utbildningen. För mer utförlig redogörelse av utvärderingarna se bilaga 2.

Utvärderingen och vår upplevelse visar på att volontärutbildningen var en värdefull insats. Likväl bör det tilläggas att den i relation till projektets mål kan ses som den minst viktiga insatsen. I ett eventuellt framtida projekt är det här en del med mycket utvecklingspotential, bland annat gällande närmare samarbete med volontärorganisationerna samt tydligare anknytning till ungdomarna på boendena. Vi ser det exempelvis som en möjlighet att samarbeta med volontärorganisationer genom att RFSU gästas organisationernas grundutbildningar för volontärer och leder en

utbildningsdel om SRHR och sätt att prata sex, kropp och relationer med unga, för att på så sätt nå ut till fler volontärer.

Diskussion

Lärdomar

En viktig lärdom vi tar med oss från projektet är att sexualupplysning i ungdomarnas hem är inte bara genomförbart utan eftersträvansvärt. Det fanns viss oro inför att det skulle finnas en svårighet i den närhet och avsaknad av anonymitet som hemmet innebär. Det vill säga att ungdomarna skulle få känslan att vi inkräktar i deras privata sfär och således inte vara mottagliga för den sexualupplysning vi erbjöd. Tvärtom visade det sig vara någon positivt att träffarna ägde rum på HVB-hemmen. De boende uttryckte att det kändes tryggare att prata om ämnet på hemmaplan och med sina boendekompisar, framförallt med ett sådant ämne som många inte tidigare har särskilt stor erfarenhet att prata om. Det visar att sexualupplysning på HVB-hem är ett utmärkt komplement till den undervisning som erbjuds i skolan och att den fyller en viktig funktion i att utveckla det ekosystem av sexualkunskap som är nödvändigt för att unga nyanlända ska kunna tillgodogöra sig kunskap om sex, kroppen och relationer.

Vi drar även slutsatsen att personalinkludering i det sexualupplysande arbetet är av högsta vikt. Vi ser att boendepersonal bör inkluderas hela vägen i arbetet och för att lyckas med detta måste de få kompetensutveckling i ämnet. Det handlar dels om att kunna förankra arbetet och göra det långsiktigt hållbart. Personalstyrkan måste vara utrustad med de verktyg och den kunskap som behövs för att kunna ta arbetet med ungdomarna vidare efter att vi har varit där. Därtill visade sig personalens engagemang ha stor inverkan på de sexualupplysande samtalen vi hade med ungdomarna. En positiv och engagerad personalstyrka ledde till samtal som var mer öppna, tillåtande och deltagande än när personalen intog en passiv hållning. Vår förhoppning är därtill att personalen genom sitt deltagande i samtalen öppnar upp för vidare kontakt med de boende. Personalens närvaro vid sexualupplysande samtal från en extern aktör bör dock variera, då vissa ungdomar har uttryckt att de upplevde sig begränsade av att personalen medverkade. Exempelvis skulle man kunna arbeta utifrån att personalen närvarar vid 50 % av tiden, vilket ger ungdomarna en möjlighet att ställa frågor utan personalnärvaro om de så önskar.

Vidare fick vi erfara att den heterogenitet som karakteriserar målgruppen, gällande språk, erfarenhet och kunskap, ställer höga krav på informatörer som ska hålla i de sexualupplysande samtalen. Det fordras informatörer som är väl rustade med kunskap och verktyg för att tilltala de boende på ett förståeligt sätt. Inte minst gäller det här kunskap inom antirasism och de förhållningssätt som ett sådant perspektiv innebär. Detta eftersom det cirkulerar många föreställningar om gruppen unga nyanlända som annars kan påverka vilken information de delges och på vilket sätt. Det är dessutom

en grupp som utsätts för mycket rasistiska föreställningar och uttryck och en informatör måste således vara väl inbegripen i vad detta får för konsekvenser och hur en kan behöva anpassa informationen utifrån detta.

Slutligen har vi stärkts i vår övertygelse om att det krävs en central samordning för sexualupplysande insatser riktade till unga nyanlända. Det är något som måste ske på samhällsnivå för att säkerställa att vi når ut med kunskap till så många som möjligt och i från flera olika kanaler. Kunskap om kropp och sexualitet är en rättighet som inte ska tillvaratas godtyckligt utan jämlikt. Ansvar kan därmed inte läggas på enskilda boenden att ensamt ansvara för att den här rättigheten tillgodoses. Som tidigare diskuterats är det dessutom inte tillräckligt med kunskap i ett sammanhang, till exempel i sitt hem, utan för att för en fullgod sexualkunskap krävs att fler instanser kopplas på. Det gäller exempelvis skolan, ungdomsmottagningen, socialsekreterare, familjehemspersoner och gode män. Även sammanhang där unga papperslösa samlas bör inkluderas i sådan samordning.

Framtid/Rekommendationer

Om vi skulle få fortsatt finansiering i någon form för att kunna fortsätta med projektet ser vi följande utvecklingsmöjligheter:

För att kunna öka både antalet deltagande ungdomar och graden av deltagande anser vi att vi skulle behöva arbeta för att bättre förbereda ungdomarna inför våra besök. Det har framkommit att en del ungdomar på boendena inte deltog då de var oroliga över vad vi skulle prata om. I utvärderingen visade det sig exempelvis att det hos vissa finns en bild av öden duktiga ungdomenö. Det handlar då om normativa förväntningar kring sådant som att inte ha sex innan äktenskap eller inte visa sig intresserade av sex. Genom att ta fram ännu tydligare information om vad de sexualupplysande samtalen innebär och varför det är viktigt med kunskap om sex och kroppen tror vi att fler skulle känna sig trygga med att delta. Dessutom skulle det kunna underlätta för ungdomarna om de på förhand visste i stora drag vilka ämnen som ska tas upp och på så sätt har tid att slå upp nyckelord för att lättare kunna delta i samtalet.

Något som efterfrågades av många ungdomar var ytterligare träffar med sexualupplysning. De önskade framförallt en fjärde träff med större tidsavstånd där de skulle få chansen att låta informationen sjunka in och samla ihop frågor som dyker upp innan vi kommer tillbaka.

Det skulle vidare behöva utvecklas mer konkreta metoder för personalen att arbeta vidare. Det skulle kunna handla om vidare handledning och tydliga förslag på aktiviteter och metoder. Vi skulle också kunna ha ytterligare uppföljning och utvärdering längre fram för att säkerställa arbetets långsiktighet. Det här är emellertid, som tidigare nämnt, ett område där vi

inte har svar på hur väl rustade de faktiskt upplever att de är då utvärderingarna gjordes relativt kort inpå våra besök.

Avslutningsvis skulle vi vid fortsatt finansiering utveckla nya metoder för de sexualupplysande samtalen på boenden. Vi har inom ramen för detta pilotprojekt utvecklat en rad nya metoder som visat sig vara väl anpassade efter målgruppen. Men vi ser ett behov av att ta fram ytterligare metoder inom vissa områden. I första hand gäller det metoder som är uppbyggda i likhet med spel eller lekar för att skapa en avslappnad miljö framförallt i början av samtalen eller som avbrott när samtalen är tunga. Vi upplever dessutom att vi saknar bra metoder för att diskutera relationer, det ämne som vi fick flest frågor kring. Utöver det skulle vi, enligt ovan nämnda behov av duktiga informatörer, hålla i en fortbildning av informatörer för att ge dem rätt verktyg och kompetens för att hålla i de sexualupplysande samtalen. Vi skulle även ta fram en kortare handbok för informatörer.

Utan extern finansiering kan projektet endast finnas kvar utifrån modellen att det enskilda boendet får betala för insatsen. Detta skulle troligtvis innebära att många boenden inte har den ekonomiska möjligheten eller viljan att betala, vilket skulle ha en negativ inverkan på alla ungas rätt till sexualupplysning och kunskap.

Slutsats

Alla unga har rätt till och behov av sexualkunskap. Kunskap om sex och kroppen ger möjlighet att ta hand om sin sexuella hälsa, att fatta välgrundade beslut om sin egen sexualitet och kan, genom ökad kunskap om ömsesidighet och kroppslig integritet motverka ojämlikhet, (sexuella) trakasserier, våld och hot om våld, även i hederns namn.

Genom samverkan med Länsstyrelsen har RFSU Stockholm kunnat arbeta fram en modell som väl möter unga nyanländas behov gällande sexualkunskap. Vi ser ett stort behov att utökade insatser för målgruppen. För att rättigheten till sexualkunskap ska nå jämlika resultat krävs samlade ansträngningar och resurser för att nå ut till ännu fler unga nyanlända.

I den här rapporten visar vi att den framtagna modellen gav mycket goda resultat. Det finns klara indicier på att sexualupplysning ger störst effekt när det ges från flera olika kanaler och vid upprepade tillfällen. Vi anser det således vara av största vikt att inte begränsa de upplysande insatserna till enbart skolan utan fler delar av ungdomarnas liv bör inkluderas. Det här är en syn som ligger helt i linje med regeringens nya jämställdhetsstrategi *Makt mål och myndighet ó feministisk politik för en jämställd framtid*. Där betonas vikten av kunskapsinsatser sällande sexualitet och relationer riktade till unga nyanlända samt en generell breddning av de arenor som den här typen av förebyggande insatser genomförs i³. Vi har i det här projektet

---

³ *Makt, mål och myndighet ó feministisk politik för en jämställd framtid*. Socialdepartementet. 11/16

arbetat fram en kvalitetssäkrad modell för att möta en ytterst viktig sådan del, nämligen ungdomarnas hem. Vi hoppas därför få ta det här projektet vidare och möta ännu fler unga nyanlända samt få chansen att utveckla och förfinna metoderna i modellen.

Bilagor

---

1. Utvärdering av personalutbildning inom RFSU Stockholms projekt
Sexualupplysning för unga nyanlända på HVB-hem och Centrum för
Epidemiologi och Samhällsmedicin
2. Sammanställning av utvärderingar från RFSU Stockholms
volontärutbildning
3. Ekonomisk redovisning